

Трутен С.С., Пашинський Л.Н.

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
імені Т.Г. Шевченка

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА «РАБОЧИЕ МАШИНЫ»

Аннотация

В статье рассматривается содержание понятия «самостоятельная учебная работа», анализируются пути ее организации во время подготовки студентов к аудиторным занятиям по учебной дисциплине «Рабочие машины» в педагогическом вузе.

Ключевые слова: самостоятельная учебная работа студентов, педагогический вуз, «рабочие машины», подготовка к занятиям, ИДЗ, курсовая работа.

Truten S.S., Pashunskuy L.M.

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy
named after Taras Shevchenko

ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDY OF COURSE «WORKING MACHINES»

Summary

In the article, the content of the concept «independent educational work» is examined. The ways of its organization during preparation of students to class exercise on educational discipline «Working Machines» in pedagogical higher educational institution are analysed.

Keywords: independent educational work of students, pedagogical higher educational institution, «Working Machines», preparation to classes, individual research project, term paper.

УДК 378.016

СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Фурс Т.І.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена теоретичному аналізу складових професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Зазначається необхідність впровадження компетентнісного підходу у вищу педагогічну освіту. Розглядаються ключові компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Аналізується зміст професійної компетентності майбутнього учителя іноземних мов. У ході теоретичного аналізу пропонується структура професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов.

Ключові слова: компетентнісний підхід, ключові компетентності, професійна компетентність.

Постановка проблеми. Сучасні процеси глобалізації, інтеграції соціальних та економічних систем до європейського простору зумовлюють необхідність докорінної реформації системи освіти. Фахова підготовка повинна забезпечувати майбутнього спеціаліста всіма необхідними вміннями, навичками та особистісними характеристиками для того, щоб він відповідав новим професійним стандартам та був конкурентоспроможним на європейському ринку праці. Не виключенням є проблема якісної підготовки фахівця такого рівня у сфері освіти. З огляду на це, основним завданням вищого педагогічного навчального закладу є підготовка вчителя відповідного рівня для високоякісної роботи в сфері освіти, конкурентоспроможного на міжнародному ринку праці, здатного орієнтуватись у суміжних галузях знань та діяльності, підготовленого до професійної та соціальної мобільності. Основним напрямом модернізації освіти у багатьох країнах Європи є орієнтація освітніх стандартів

та навчальних програм на компетентнісний підхід та створення ефективних механізмів його впровадження. У процесі становлення компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті гострим стало питання щодо формування професійної компетентності та визначення її складових, ключових компетентностей майбутнього вчителя іноземних мов. Науковий пошук у вирішенні поставленої проблеми триває і дотепер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективного впровадження компетентнісного підходу у вищу педагогічну освіту та визначення ключових компетентностей майбутнього вчителя іноземних мов знайшла відображення у багатьох наукових працях педагогів та психологів. Проблема визначення та диференціації термінологічного апарату в межах компетентнісного підходу висвітлена у працях І.О. Зимньої, О.М. Мутовської, Дж. Равена, Р. Уайта, Н. Хомського, А.В. Хуторський та ін. Питання визначення сутності компе-

тентнісного підходу до організації педагогічного процесу вивчали С.У. Гончаренко, О.І. Пометун, О.П. Савченко, Н.Ф. Сергієнко, О.В. Сухомлинська та ін. Роботи О.В. Березовської, І.П. Тригуб присвячені вивченню міжкультурної компетентності вчителів іноземних мов. О.Г. Дем'яненко досліджувала кросскультурну компетентність учителів іноземних мов. Вивченням перекладацької компетенції займалися А.В. Головня, О.А. Ізмайлова, В.М. Комісаров, О.В. Кондратьєва, О.М. Любченко, І.М. Чепурна, І.І. Шахновська та ін. Проблему визначення поняття, структури професійної компетентності педагога розглядали В.М. Введенський, Т.Б. Волобуєва, В.М. Гриньова, І.А. Зязюн, В.О. Сластьонін та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вищезазначені роботи присвячені проблемам впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту, визначення та класифікації ключових компетентностей майбутнього спеціаліста, а також структури професійної компетентності. Проте якісні зміни вищої освіти потребують постійного оновлення засобів впровадження компетентнісного підходу в освіту. Детального вивчення потребує структура та зміст професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов з урахуванням усіх культурних та економічних зрушень сьогодення та орієнтації на європейське соціальне замовлення кадрів. Дослідження змісту окремих складових професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов дозволить розробити ефективні методики їх формування та професійної компетентності зокрема.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є здійснення теоретичного аналізу змісту та структури професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Існують різні підходи до визначення поняття професійної компетентності та її складових. Л.К. Маркова розглядає професійну компетентність учителя через процесуальні й результативні показники. Так, до перших дослідник включає три блоки – педагогічну діяльність, педагогічне спілкування й особистість учителя. До других – два блоки, це – навчання й навченість, виховання і вихованість. В середині кожного з них науковець визначає об'єктивно необхідні вміння, знання та вимоги до психологічних якостей учителя. Виходячи з цього, автор тлумачить професійну компетентність, як «обізнаність учителя про знання й вміння та їх нормативні ознаки, що необхідні для виконання цієї праці; володіння психологічними якостями, бажаними для її виконання, реальна професійна діяльність згідно з еталонами та нормами» [6, с. 84]. До змісту професійної компетентності І.А. Зязюн включає знання предмета, методики його викладання, педагогіки й психології та рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типові особливості й професійно-значущі якості [3, с. 34]. До структури професійної компетентності педагога В.В. Радул поряд з базовими (науковими) знаннями й вміннями відносить і ціннісні орієнтації спеціаліста, мотиви його діяльності, стиль взаємовідносин із людьми, з якими він працює, його педагогічну культуру, здатність до розвитку свого творчого потенціалу [7, с. 68].

Ключові компетентності – це багатомірне утворення, що відноситься до загальногалузевого змісту освітніх стандартів та є спеціальним шляхом структурований комплекс якостей особистості, що дають можливість ефективно брати участь в багатьох соціальних сферах, і які роблять внесок в розвиток якості суспільства та особистого успіху,

що можуть бути застосовані у багатьох життєвих сферах [9, с. 5]. Професійно компетентний фахівець може і повинен бути підготовлений за час навчання в педагогічному вищому закладі освіти, в нього мають бути сформовані всі необхідні для майбутнього вчителя складові професійної компетентності, ключові компетентності, які дозволяють йому успішно здійснювати педагогічну діяльність [9, с. 54].

Зарубіжні та вітчизняні вчені стверджують, що ключові компетентності є змінними, їм властива рухлива і перемінна структура, тобто вони залежать від пріоритетних напрямів соціуму, мети і завдань освіти, особливостей і здатності самовизначення особистості в суспільстві [4, с. 8]. В Україні ключові компетентності визначаються в освітньо-кваліфікаційних характеристиках. Зарубіжні та вітчизняні педагоги створили різні класифікації ключових компетентностей необхідних для вчителя. Європейський центр соціальних та економічних досліджень визначає наступні ключові компетентності вчителя: предметну, педагогічну, технологічну, «навчити навчатись», міжособистісну, міжкультурну, соціальну, громадську, ініціативну та культурну [8, с. 157]. Для формування вищезазначених компетентностей сформульовані певні умови, такі як:

- впровадження компетентнісного підходу в освітні державні стандарти;
- розширення практичної орієнтації підготовки майбутніх учителів;
- поєднання теоретичної та практичної складової педагогічної освіти;
- чітке визначення початкового практичного періоду випускника, який розпочинає свою професійну діяльність [8, с. 159].

У рамках проекту «Освітня політика та освіта «рівний-рівному» українськими педагогами визначений перелік ключових компетентностей: компетентність у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що характеризується як цілісне індивідуальне утворення і є процесуальною основою оволодіння знаннями та умінням; компетентність у сфері соціального життя, що передбачає здатність проєктувати стратегії свого життя, відповідно до норм і правил суспільства та інших чинників; загальнокультурна компетентність; громадянська компетентність; компетентності з інформаційних та комунікаційних технологій [8, с. 112].

Вітчизняні педагоги також досліджують ключові компетентності майбутнього вчителя іноземних мов. Учені зазначають такі з компетентностей, як: іншомовну комунікативну, лінгвістичну, фонологічну, граматичну, загальноосвітню, лексичну, дискурсивну, інформаційну, розмовну, функціональну, прагматичну, культурологічну, лінгво-культурологічну, стратегічну, соціальну, соціокультурну, соціолінгвістичну, інтеракціональну та ін. На думку О.Л. Бердичевського, підготовка вчителя іноземних мов до діяльності, крім лінгвістичної (мовної), мовленнєвої (він називає її комунікативною), лінгво-країнознавчої і навчальної (навчально-пізнавальною) повинен також оволодіти й лінгвометодичною компетенцією [1, с. 86]. За своєю природою вона передбачає опанування іноземною мовою на адаптивному рівні, який визначається конкретно педагогічною ситуацією, й оволодіння вміннями педагогічного спілкування (такими, як управління інтелектуальною діяльністю учнів, стимулювання їхньої мовленнєвої діяльності, організація мовленнєвої діяльності учнів, контроль мовленнєвої діяльності школярів тощо) [1, с. 86].

На думку Т.А. Долгової професійна компетентність учителя іноземної мови складається зі спеці-

Структура професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов

Складові професійної компетентності	Зміст складових професійної компетентності
Іншомовна комунікативна компетентність	Граматичні, лексичні, фонетичні навички та вміння, мовленнєві вміння (читання, говоріння та його різновиди, письмо), спеціальні знання, уміння і навички з профільних предметів.
Педагогічна компетентність	Знання теоретичного матеріалу з педагогіки, педагогічної етики та культури, здатність підібрати підхід до учнів, налагодити контакт.
Методична компетентність	Теоретичні та практичні знання сучасних технологій навчання іноземних мов, здатність добору адекватних підходів, методів та прийомів навчання ІМ, упорядкування навчального матеріалу, його систематизації.
Соціокультурна компетентність	Розуміння контекстів висловлювань, знання з історії країни, мова якої вивчається, її культури, етичних та соціальних норм.
Інформаційна компетентність	Вміння користуватись новітніми ІКТ, добирати якісні, достовірні та доцільні джерела інформації та знаходити оптимальні шляхи її обробки й використання.
Особистісна компетентність	Набір особистісних якостей та психологічна підготовка до реалізації результативної педагогічної діяльності.

Джерело: розроблено автором

альної компетенції (предметні і непередметні знання, які розвивають особистість, тобто знання загальних та основних навчальних дисциплін), технологічної (методичної), управлінської (організаторської, менеджерської) та комунікативної компетенцій. Особливістю комунікативної компетенції автори вважають її органічне входження до складу спеціальної, технологічної та управлінської компетенцій як засобу їх реалізації [2, с. 209].

Т.М. Комарницька зазначає, що в майбутнього вчителя іноземних мов повинні бути сформовані такі види компетенцій, як особистісна, яка передбачає усвідомлення значущості ролі вчителя, соціальна (здатність затверджувати статус свого предмета в освітній концепції України), спеціальна, яка, в свою чергу, на думку дослідника, поділяється на мовну (доскональне володіння вчителем мовою, його вміння навчити інших) і філологічну компетенції (володіння самими сучасними теоретичними знаннями з культурології) та дидактико-методична, до якої відносяться володіння сучасними принципами комунікативної дидактики, орієнтованої на діяльнісний підхід до мови як інструменту до дії, когнітивний підхід, при якому ученє є суб'єктом учбового процесу, й інтеркультурний підхід [5, с. 162].

Окрім вищезазначених компетенцій В.О. Коваль підкреслює значення формування життєвих компетенцій учителя-філолога, а саме: спеціальна і професійна компетентність щодо дисциплін, які викладаються; методична компетентність щодо способів формування знань та вмінь студентів; соціально-психологічна компетентність щодо спілкування; диференціально-психологічна компетентність щодо мотивів, здібностей, орієнтованості студентів; аутопсихологічна компетентність щодо досягнень та недоліків особистісної діяльності. Кожна з вказаних компетенцій, в свою чергу, передбачає формування певних умінь, навичок та особистісних характеристик [4, с. 5].

Узагальнюючи вищезазначені погляди щодо визначення ключових компетенцій майбутнього вчителя, є можливим відтворити структуру професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов (таблиця 1).

На нашу думку саме такі складові, як: іншомовна комунікативна компетентність (ІКК), педа-

гогічна, методична, соціокультурна, інформаційна та особистісна компетентності є основними у формуванні педагога-професіонала, так як містять всі необхідні знання, навички, вміння та особистісні якості для успішної реалізації процесу навчання. Педагогічна та методична компетентності визначають рівень підготовки вчителя до роботи з учнями, його спроможність керувати та реалізувати навчальний процес. Сформованість інформаційної компетенції дає змогу вчителю ефективно працювати в сучасних умовах інформаційного суспільства. ІКК є визначною для роботи вчителя іноземних мов, грає ключову роль у здійсненні процесу навчання предмету. Соціокультурна компетентність виступає як окремий показник спроможності вчителя до реалізації міжкультурної комунікації та як засіб формування іншомовної компетентності. Особистісна компетентність створює психологічний та соціальний портрет вчителя. Проте такий поділ не є кінцевим. Кожна компетентність складається з певного набору компетенцій, компетенцій та ЗУНів.

Висновки і пропозиції. Одним із пріоритетних завдань сучасної професійної освіти є ефективне впровадження компетентнісного підходу в процес підготовки спеціалістів різних напрямів. Для реалізації цього завдання актуальним є визначення ключових компетенцій майбутнього спеціаліста. Пошук ключових компетенцій майбутніх учителів іноземних мов є досі актуальним через постійне вдосконалення професійної освіти та нагальної необхідності покращення навчання іноземним мовам. Існують різні підходи щодо визначення змісту та структури професійної компетентності, класифікації ключових компетенцій майбутніх учителів іноземних мов. В ході теоретичного аналізу було відтворено структуру професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, що містить такі складові: іншомовна комунікативна компетентність, педагогічна компетентність, методична компетентність, соціокультурна компетентність, інформаційна компетентність та особистісна компетентність. Перспективою дослідження є розробка методики формування складових професійної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Список літератури:

1. Бердичевский А. Л. Концепция подготовки учителя иностранного языка // ИЯШ – 1990. – № 4. – С. 94-100.
2. Долгова Л. А., Захарова Л. П., Шилова Л. Н. Культурная модель профессионального развития учителя // Языковое образование в национально-культурном наследии России: исторические традиции, современность, взгляд в будущее. Тезисы докладов к конференции. – М.: АПК и ПРО, 2001. – С. 207-210.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посіб. / С. С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
4. Сльникова Г. В. Про впровадження компетентнісного підходу у навчальний процес вищого навчального закладу / Г. В. Сльникова // [Електронний ресурс]. Теорія та методика управління освітою. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua>
5. Комарницька Т. М. Кваліфікаційна характеристика вчителя іноземної мови в контексті сучасних наукових, психолого-педагогічних теорій, методів та технологій навчання // Міжнародне співробітництво та університетська освіта: Матеріали міжнародної наукової конференції: Вид-во МФ НаУКМА, 2000. – С. 161-165.
6. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя // Сов. педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82-88.
7. Радул В. В. Соціальна зрілість молодого вчителя / В. В. Радул. – К.: Вища шк., 1997. – 268 с.
8. Хуторской А. В. Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. – М.: Издательство Института образования человека. – 2013. – 73 с.
9. Чуб Є. В. Компетентнісний підхід в освіті. Сучасні технології навчання, орієнтованого на дію: Методичний посібник – Новосибірськ: ГЦРО, 2009. – 66 с.
10. Маркова А. К. Психологический анализ профессиональной компетентности учителя / А. К. Маркова // Советская педагогика. – 1990. – № 8. – С. 82-88.

Фурс Т.И.

Черниговский национальный педагогический университет имени Т.Г. Шевченко

**СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ
БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ****Аннотация**

Статья посвящена изучению составляющих профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков. Раскрывается необходимость внедрения компетентностного подхода в высшее педагогическое образование. Рассматриваются ключевые компетентности будущего учителя иностранных языков. Анализируется содержание профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков. В результате теоретического анализа предлагается структура профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков.

Ключевые слова: компетентностный подход, ключевые компетентности, профессиональная компетентность.

Furs T.I.

T.H. Shevchenko Chernihiv National Pedagogical University

**THE STRUCTURE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE
TEACHER'S PROFESSIONAL COMPETENCE****Summary**

The article is devoted to the investigation of elements of the future foreign language teacher's professional competence. The necessity of the competence approach implementation in higher pedagogical education is revealed. Key competences of the future foreign language teacher are observed. The essence of the future foreign language teacher's professional competence is analyzed. As a result of the theoretical analysis, the structure of the future foreign language teacher's professional competence is suggested.

Keywords: competence approach, key competences, professional competence.